

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio v. De lege humana in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

permitterent uerū nulla culpa denotabāt. Qua utique rōne fieri potest vt respublica & principes leges contra naturā instituunt sūm verbum ista. Vt qui condunt leges iniquas. Et sūm hoc intelligenda est illa glosa ad Rom. 2. quae ait culpam delcuisse legem iustitiae ab infidelium cordibus. Reslant ergo duo superiorum argumenta soluta. Ad tertium autem respondetur, quod est gratia sublimior sit atque efficacior, quam natura, non est tamen nobis ingeniata, & innata, atque adeo neque tam penitus infixa, & ideo facilius per culpam nostram eradicator, quam lex naturae.

Ad tertium arguente.

QVAESTIO V.

DE LEGE HUMANA in genere.

S. Thom. 1. 2. qu. 95.

ARTICVLVS I.

Vtrum praeter legem naturae necessaria nobis fuerint humanae.

TERTIVM legum genus est humanarum, de quibus maiores extant disputandi rationes, quae uterque primo, an praeter legem naturalem necessariae sint etiam humanae? Et arguitur a parte negatiua. Primo, quia (vt Aug. quae ex 1. de libero arb. q. proxima citauimus, ait) per legem aeternam sufficienter omnia sunt ordinatissima, illa autem satis abundeque nobis per naturam coicantur, ergo humanae redū dāt. Secūdo, lex mēsurā est (vt supra diximus) naturae actionū, rō autē non est rerum mēsurā, sed ipsa potius rerū natura, quā rō inspicit, (vt 1. c. Mera. auctor est Arist.) ergo cū leges humanae a rōne proficiantur, nō habent legitimam rōnem legū. Tertio mēsurā, qualis est lex, debet esse (vt ibidē Arist. docet) certissima, certitudo autē humanae rōni de rebus gerendis, quae singularia sunt ac mutabilia, cōpetere non potest, sed in illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidae, & incertae prouidentiae nrae, ergo a rōne humana nulla proficitur lex. Quarto altera via arguitur. Est, humana rō certa esse posset regula naturae actionum, multo commodius respublica viua hominum uoce gubernaretur, quā positus legibus. Eū uero cū iudex (vt

1. Arguente partitiae August.

Secūdū.

Tertiū.

Quartū argum.

5. Ethic. c. 4. auctor est Arist. Istā autē iustū facilius congruentiusque fieret ad illum recursum, quam ad legem surdam & mutam. Nā cum actiones in singularium usu consistant, non potest humana lex (vt quae sequi debemus) de omnibus prouidere, singulaeque circumstantias, prospicere, ut faceret sua prudentia iudex. In contrarium autem est Isidorus lib. 5. Etymol. c. 20. & refert inter decreta dist. 4. ubi ait, factas esse leges ut casum metu humana coereatur audacia, utaque sit inter improbos in nocetia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenatur audacia, & docendi feculias.

Aristot.

Isidorus

Quaestio huius solutio facile ex ipsa rerum natura, & humana conditione colligitur. Respondetur ergo duabus conclusionibus. Vna est. Necessarium prorsus fuit praeter legem naturae alias humanas pro rerum uarietatibus emergentibusque casibus ac negotijs, conditi Conclusio haec ex duabus radicibus constat, videlicet & ex discursivo ingenio nostro, & ex rerum indigentia. Enimvero sicut in speculabilibus, sic & in practi- cis innata nobis uis est ex uinculis principijs & indemonstrabilibus conclusiones deducere, eademque in duplici dīa. Alias quippe necessarias demonstramus, vt in Mathematicis, alias uero propter ineuidentiam consequentia sub opinione colligimus pro qualitate cuiusque scientiae. Pari modo in practi- cis ex primis principijs (vt dictū est) praecipua Decalogi, quasi necessarias conclusiones exprimimus, & ideo sunt de iure naturae. Sed tamen quia actiones nostrae in singularibus versantur, necesse est ex eisdem principijs observatus circumstantij loci & temporis ad particularia descendere. Quae propter illae regulae hunc in modum consistunt, quia non necessario ex solis principijs naturalibus pullulant, sed rationis ad- miniculo consiliuntur, humanae leges nūcupantur. Vti sunt leges, quae in conditionibus, & ceteris rerum commutationibus positae sunt. sine quibus genus nostrum uitam nequiret transigere. Sed exurgat hinc quispiam fortasse aduersus Dei, Naturaeque prouidentiam Nunquid non prouidentius nobis fuisset consuluum, si lex ipsa naturae usque ad singularia doceret nos omnia? Arguitur enim hoc fuisse consultius, eo quod ratio affectibus sepe obscuratur cum tamen lex naturae semper sit perspicua. Respondetur omnia esse disposita secundum naturam nostram

Prima conclusio.

Primatio.

Obiectio.

Solutio.

Soto, de Iusti & iu. C Ra-

Secunda ratio pro conclusioe.

Rationis. n. ingenium ac natura, est discurrere, & ideo sapiens Deus Naturam sagax semina in nobis tantum posuit, quae rationis cultura venient ad frugem. Idque tam in speculabilibus quam in practicis, videlicet tam in artibus, quam etiam in moribus. Hinc ergo secundo colligitur nostra conclusio. Etenim ut quantum ad scientias creatus intellectus est cum principiorum lumine ex quibus ad diversas scientiarum prole & opinioniones discurreret, diuersasque artes in lapide, ligno, & lana aliisque materiis, nobis conducentes meditando excogitaret, nempe quibus uestimur, tegimur, nutrimur & oblectamur. Pari modo (ut auctor est initium 2. Ethic. Aristot.) semina uirtutum moralium in nobis iecit, quae nostra disciplina & consuetudine culta ad messem aliter eferent. Disciplina autem morum potissima efficacissima est legum humanarum positio, ergo praeter legem naturam, quae seminem facit, necessariae sunt leges humanae, quibus uberius proueniant segetes. Tertio eadem conclusio comprobatur. Lex natura licet regula sit morum uniuersalis, non tamen penas adhibet, compulsoarias, quae tamen hominibus pro statu naturae lapsae necessariae sunt ergo praeter legem naturam operae pretium est penales leges adhiberi. Doctrina est

Tertia.

Aristot. Prob.

Aristot. 1. c. Ethic. 9. ubi ait alios natura, & alios consuetudine, atque alios disciplina fieri bonos. Natura quidem non est in nostra potestate, sed Dei dono quidam tales nascuntur, quales uirtutum chorus genuisse videtur alii uero consuetudine statim ab infancia boni fiunt. Sed tamen disciplina non omnes satis institui possunt nisi illi tantum qui consuetudine sunt praemoliti. Sicuti non uale antequam excipiat semina, curuo opus habet eratio ergo aduersus illos qui ad malum procliuus sunt, ad bonum uero duri ac proterui, qui si honesti gratia adduci non possunt, necessarius est metus, ut ui cohibeantur a malo, & sic alii uitam quietam relinquunt, & sibi mens inquieta, metu cauere iubeat. Est. n. homo (cuius 1. Polit. c. 2. auctor est Aristot.) ut perfectione suscepta optimum cunctorum animalium, ita si alienus fiat a lege, & a iudiciis, omnium pessimus. Scelus illa. n. est iniustitia tenens arma, homo uero arma tenet per innatam prudentiam, quae ideo legibus diligenda est, metuque coercenda. Atque haec de causa (ut 9. 1. diximus) leges condere non potest nisi

uel respublica, uel qui eius fungitur auctoritate. Eademque ratio e natura hominem genuit civile animal, nempe ut in societate legibus sepius uiueret.

Ad primam arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur quod si lex naturae participatio sit aeterna, haud tamen humana ratio totam uirtutem principiorum naturalium apprehendere potest, nisi, quae sua natura est, discurrendo. Haud enim quae in principijs uniuersalibus delirescit, simplici intuitu, ueluti intellectualis, Angelus, cernit, sed ratiocinando aliud ex alio deducit. Ob idque ut in speculabilibus aeterno lumine, & sic & in practicis aeterna lege dupliciter illuminamur. Primum suspicando generalia principia, secundo, ut discurrendo ex eisdem principijs alias particulares leges eliciamus, quae cum in eadem aeterna lege praeminent existant, non satis per naturalem explicantur. Et hoc quantum ad uim directiuam legum. Sed & quantum ad coerciuam eadem pene ratio est. Lex enim naturae malefactorum conscientias exulcerat, corroditque & percellit, atque ut ait ad Romanos Paulus, cogitationibus suis accusat, ut possent cordati homines metu illo perculli, & turpitudinis horrore deteriti satis emendari. Ait. nu. 1. Confessio. Augusti. Iustitiam Domine, & sic est, ut poena sua sibi sit omnis inordinatur animus. At quae sunt alii usque adeo sensum uoragine submersi, ut non nisi quae oculis obiciuntur excimescant, accumulati debuerunt humanis legibus sensualia supplicia. Ob idque ait Paulus iusto non esse legem positam, nimirum quod lex natura, fidei radio illustrata ei abundat ut a malo retrahatur, alliciatur ad bonum. Atque hinc plane colligitur solutio argumenti 2. Concedimus enim rationem non esse regulam primam, sed naturalem legem, quae est aeterna imago, nihilominus illud exemplar ratio prospiciens leges exprimit humanas. Circa tertium autem differri non possumus, leges humanas non ea uigere certitudine, qua speculatiuas conclusiones, eo quod non circa necessaria, sed circa singularia contingentia, uarietati subiecta statuuntur. Neque opus est omnem mensuram infallibili certitudine sed pollere, sed satis est unaqueque, secundum ingenium suae materiae fida sit. Et haec est ratio quare leges humanae non sunt, uti naturalis, immobilis. Quartum argumentum grauioris est ponderis, Quae ratio. n. est quam

Paulus.

Augustus.

Paulus.

Solutio secundae argumenti.

Ad tertium.

Ad quartum. Aristot.

Aristot. Aristoteles. 3. Polit. c. 11. tetigit. An. scilicet respublica melius ab optimo homine, quā optima lege gubernetur. Definit autem melius legem, quam hominem dominari. Id quod & 5. Ethicor. ca. 6. commemorauerat. Nempe quia facilius est unum aut paucos prudentes inuenire legum conditores, quam iudicum multitudinem. Etenim qui leges ferant, pauci in uno saeculo satis sunt, qui uero ius dicant, impendio quam plurimi sunt necessarii. Deinde quoniam leges longit peris consideratione feruntur, iudicia uero breuissime cogitantur, & ideo facilius hic, quam illic error contingit. Præterea maxime quod cum leges de uniuersalibus & futuris constituuntur, neq. personas singulariter tangant, non conduntur personarum respectu. Senator uero & iudex quia cum singularibus personis agit, odio percelli potest & more, ac potissimum auititia corrumpti. Quare, melius est utquam maxime fieri possit cuncta legibus explicentur, iudicib. autem non nisi minima, quæ lege determinari nequeunt, relinquuntur. Vnde ait quod qui legem præesse iubent, Deū præesse iubent & leges (utpote a quo ipse promanant,) qui autem hominem iubent præesse adiungit bestiam saeuam, quia libido, atq. ita obliquos agit at uiros optimos, dum sunt in potestate. Iudices ergo non leges ipsi, sed (ut. 5. Ethic. ait Arist.) legum debent esse fidei custodes. Et per hæc respondetur ad quoddam argu. quod sibi Arist. ibidem de artificibus opponit. Conducentius. n. ait, ad corporis salutem apparet ut medicus prudentia sua, quam literarum præscriptis alligatus aegroti medeatur. Nam multo satius particulares circumstantiis morbi sic habebit per spectas, ergo eadem ratio ne salubrius singulari hominum prudentia, particularib. euentibus informata, poterit gubernari respublica quam præscriptis legibus. Responsum inquam duplex est. Primum n. negatur medici prudentiam quidquam ualere nisi par artem medicam fuerit instructa, certius. n. per artem quam sine ipsa fit curatio. Deinde medici non tam crebro accidere potest ut corruptum habeant animum ad necandum infirmum, quam iudicibus ad sententiam ferendum uel in fauorem unius partis uel in perniciem alterius. Et ideo periculosus est iudicis arbitratui iudicia permittere quam medici. Nihilocius cum de fide medici timeatur, nē-

pe dum in suspicionem uenit quod pretio corruptus uel odio saluti infirmi insidiat, ocularius obseruandus est ut artis præscripta ad unguem seruet. Quin uero addiderim periculosum esse maxime & temerarium ut medici suas proprias opiniones & exillimationes scientiæ & arti anteferant. Sed quo ad iudices reuertamur. Accedit huc quarto quod (ut idem ait Philosophus 10. Eth.) lex dum probitatem iubet, licet hominem a uoluptatibus cohibeat, nemini molesta est aut odiosa, quemadmodum iudex, quis facile in suspicionem uenit, an odio alio uel affectu fuerit infectus. Quapropter (ut hinc ego colligo) principum pedagogi & consiliarij hac uiri debent cautela, ut quādo ipsi non audent patronos suos reprehendere, leges uirtutum historiasq. legendas porrigant, quæ inuidiam non generant, & mores instituant. Ad reliquam autem argumenti difficultatem respondentes fatemur minutiora illa, quæ legibus comprehendendi non ualent, iudicis esse arbitratui relinquenda, ut ff. de legib. l. non possunt. sancitur. Eo quod dum omnia legibus completi non possumus, quædam negligimus, ne cunctorum iacturam faciamus, eorum instar, qui ingruente tempestate quadam in aquas infanas exonerant, ut nauis reliqua seruent. Quo circa iudex præter animi rectitudinem apprimè scientiæ ac prudentiæ indiget ut legum uniuersalia dextre ualeat ad singularium euentus accommodare.

ARTICVLVS II.

Utrum omnis humana lex a naturali deriuetur.

Secundus articulus est utrum omnis humana lex a naturali deriuetur. Arguitur. n. primo a parte negatiua, iustum civile (ut 5. Ethic. c. 7. ait Arist.) est illud quod a principio nihil refert sic uel aliter fiat, d autem quod ex lege naturæ dimanat, etiam ante legem humanam refertur, non ergo omnis lex humana a naturali deriuatur. Secundo, ius posituum (ut illic ait Aristot. & 5. lib. 1. l. 1. d. 1.) contra naturalem diuiditur, ea autem quæ a naturali lege descendunt, non diuiduntur contra ius naturale, immo sunt eius germina, ergo leges humane minime a naturali deriuantur. Tertio, lex naturæ (ut ibidem ait Aristot.)

Periculosum & temerarium est medicum suas proprias opiniones, atq. exillimationes anteferre.

Quarto ratio.

Primum argu. a parte negatiua. Aristot.

Secundum Aristot. l. 1. d. 1.

d pri- u arg.

Paulus.

August.

Paulus.

Solutio secundarum.

Ad tertium.

Ad quartum.

- eandem vim habet apud omnes, leges autem humanæ non item, sed unaquæq. respectu sua propria fulcitur, ergo non omnes a lege naturæ oriuntur. Quarto, omnium quæ a lege naturæ fluunt naturalis ratio reddi potest, non autem omnium quæ a maioribus constituta sunt ut Iulia ait ff. de legib. leg. non omnium. Non ergo omnes humanæ leges a naturali deriuantur. In contrarium autem faciunt Ciceronis uerq. lib. 2. de Inventio Res a natura profectas & a consuetudine probatas legum meros & religio sanxit.
- Tertium argum.** Ad quoniam quatuor conclusionibus. Præterea est. Ois lex humanitas posita, si recta est, a lege naturæ deriuatur. Quinimo tamen habet rectitudinis rationem legis, quantum a lege naturæ recipit. I. ex etenim (ut ari. proximo latius patebit) nisi iusta fuerit, lex non est. Immo (ut ait. 1. de lib. arb. Aug.) in tantum habet legis uirtutem in quantum participat rationem iustitiæ. Ex hoc sic arguitur, iustum & rectum in rebus, humanis sibi rationis regulam existimandum est rationis autem regula (ut super dicebamus est rerum natura) quam ueluti exemplar intueri in suis cunctis actionibus, debet ergo leges humanæ (ut quæ ab ipsa ratione fabricantur) a naturali cunctas nascuntur. Neq. uero (ut supra diximus) uetat leges humanas duabus mensurari regulis, æterna scilicet naturali, quarum hæc participatio illius est. Finim uero ut architectus ex cõcepta forma donus lineas in lapide aut ligno ducit, quæ ministro regulæ sunt, quas cudento & seruando sequi debet, sic Deus æternam suam legem nobis impieffit, quæ esset sicut certum illius signum, Quia propter dum legem naturæ imitatur, æternam tenemus. Vnde Cicero lib. 2. de legib. lex inquit est iustorum, iniustorumq. distinctio ad illam antiquissimam & rectum oium principem expressa naturam, ad quam leges hominum diriguntur, quæ supplicio improbos afficiunt, defendunt ac tuentur bonos. Secunda conclusio. Bifaria quippiam a lege naturæ deriuatur. Vno modo, e. u. conclusio ex principiis deducta, atque altero, ut specifica determinatio alicuius cõis generis. Ex illo, n. principio. Quod tibi non uis, id nemini facias sequuntur ille conclusiones. Non occides, non furtum facies, &c. sed ex illo quod est, Ois uirtus premio digna est, & uitiumpena, lex humana sanxit sicariũ latronemq. suspendi, hæreticũq. cõburi. Vbi cõe supplicii genus ad particulare trahitur. Quemadmodum artifex formam domos in cõi conceptam ad peculiaris fabricas accommodat, ut hæc si illa aliter construatur. Et patet inter hos deriuationis modos latum discrimen. Prior. n. fit, per uiam syllogismi. Cuius utraq. præmissa est naturaliter nota, scilicet Quod tibi non uis alteri ne facias, nolles occidi, neque tuis bonis ex polari, nec in tua uxore iniuriam pati, ergo non homicidium, non furtum, non adulterium facies. Posterior uero nõ fit hoc patet. Ex hoc. n. quod ois malus est puniendus, recte instruit syllogismus, quod si iste est malus, iste puniatur. Hoc tamen uniuersale id est sumptum cum distributione nõ est illud quod per legem positum secundo modo determinat, sed uniuersale genus, quod ad suas applicatur species. Vt si improbus pena, quod non sequitur per similem syllogismum, sed per humanam existimationem, qua culpæ admetitur penam. Fit nisi collectio Ois malus est puniendus, latroni autem congruens supplicium est suspendium, hæreticoque incendium, ergo sic sunt puniendi. Posterior uero assumpta non est naturalis cognitio, sed humanum arbitramentum. Hinc sequi conclusio tertia deriuatio legis humanæ ex naturali quæ fit per uiam conclusionis non est constructio noua talis operis in genere uirtutis, sed explicatio uirtutis quæ in principiis naturalibus latebat. Etenim Non fornicaberis. Depositum redde, & Decalogus, ante humanam ratiocinationem erant uirtutes, latentes, tamen in principiis naturalibus sunt autem explicite posita ne quis sibi eorum ignorantiam præteteret. Secunda uero deriuatio est noua constitutio operis esse uirtutis. Iure. n. naturæ non erat uirtus latronem occidere aut hæreticũ, nam lex naturæ tantum dicebat ut punirentur, sed lex humana fecit eorum interfecionem esse uirtutem. Pari modo lex naturæ, ueluti generale principium est. Temperare & frugaliter uiuendũ est, quatenus corpus expeditius possit aũ inferuire ex quo non propalam sequitur abstinendum esse a carnibus, aut semel tamen in die reficiendum, sed tamẽ lex humana inde id arbitrandum deduxit qualis debet esse temperantia & ideo humana lex constituit abstinendam carnium sub uirtute temperantia ubi aũ nõ erat. Fodẽ modo, sabbata sanctifices, determinauit ad hoc uel illud festum colendum atque ad

Tertia
conclu.
Explana
tur conclu.
sio.

facra

saera audienda. Quo fit, ut, quemadmodum ait S. Tho. leges humanæ prioris generis uigorem habeant suum in lege naturæ: illæ uero posterioris ordinis, minime. Quod si superioris huius rationem perscruteris, hæc est, ut reor, quod conclusiones in suis principijs actu continentur: species autem in genere non nisi in potentia: ut patet in Prædicibus Animalium enim, non continent omnes species actu, alias quodcumque animal esset omnium specierum. Ob idque leges illæ quæ per contractionem generis ad species constituuntur, vigorem non habent nisi in illa minori, quam ratio humana constituit, scilicet viuendum est temperatè huic autè temperatè & gèti hæc temperantia cõgruit, ergo in Quadragesima à carnib. abstinendū ē.

Primum igitur argumētū per hanc proximam sententiā dissoluit. Appellauit enim Phil. 5. Ethic. iustum legale id, quod est mere ciuile, id quod secundo modo deriuatur ex naturali; quod ideo antequam stabiliretur, non erat uirtus: ac subinde neque referbat sic uel aliter fieri. Secus de altero deriuationis modo. Vnde per hanc distinctionem articulo quarto diuidemus ius humanum in ius gentium, & ciuile. Parique modo respondetur ad secundum argumentū: Ius humanum, non quodcumque sed ciuile, quod secundo modo deriuatur à naturali diuidi contra ius naturale. Ad tertium autè respondetur, ius naturale; quod Arist. ait eandem habere potentiam apud omnes, consistere in principijs: nã conclusiones, & præsertim specificas determinaciones, ipse ibidè agnouit variari apud varias nationes. Ad quartū rãdè, q̄ Iuris peritus in lege citata non negat, eorum quæ iure naturæ p̄ modū cõclusionū eliciuntur: posse rationem reddere eorum autem quæ secundo modo deriuantur, quia seniorum conclusiones p̄ experientiam & prudentiã statuta sũt, ueluti uniuersalū specificæ determinaciones, non est semper exigenda ratio, sed eorum experientia, & prudentia, habenda fides, ut 6. Ethic. auctor est Arist.

ARTICVLVS III.

Virtus legis humanæ qualitates recte ab Isidoro describantur.

Arif. Circa alias legū species nihil opus est qualitates perscrutari in quib. earū rectitudo posita sit. uidelicet circa legē eternam, naturalem, & diuinā. Nam illæ in natura

natura sua bonæ & rectæ sunt. At uero de humana, quia ratio nostra hallucinari solet, explorare necesse est quib. debeat lex conditionibus exornari, ut sit bona. Eadè autem Isidorus lib. 4. c. 21. hoc ordine ponit: Erit, inquit, lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco, temporique cõueniens, necessaria, uilis, manifesta quoque, ne aliquid propter obscuritatem captatorie contineat, nullo priuato commodo, sed pro cõmuni ciuium utilitate conscripta. Et referatur dist. 5. can. Erit autem. Arguitur autem non esse necessariam tam longam qualitatum seriem: nam supra cap. 3. compendiosius dixerat: Lex erit omne quod ratione constituit: duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conueniat, quod salutari proficiat: superuacanea ergo sunt prolixior oratio. Secundò, consuetudo diligenter à lege scripta, ut auctor est idem Isidorus dist. 1. ergo lex non fertur sũ conuetudinem. Tertio, necessarium dupliciter usurpatur: Vno modo, pro eo quod impossibile est aliter sed hæc, de quo nõ est necessaria lex. Rediculum. n. esset legem sancire, utro habeat, parum edat, necessarium autem ad consequutionem finis idem est quod uile: repetitio ergò eiusdem fuit dicere, uilis, & necessaria. Quarto denique arguitur. Nonnunquam inquam est ad legis rigorem iudicare: sed est operepretium eam ueluti Lesbiam regulam ex æquo & bono ad rerum euentus inflectere, ut 5. Ethic. cap. 10. auctor est Arist. ergò non est usque adeo legi necessarium, ut sit iusta. In contrariū autè facit auctoritas Isidori.

Ad quoniam respondetur vnica cõclusio. Optime Isidorus bonitatem legis suis numeris circumscripsit: prius quidem compedio, post uero explicatius: Duo nãq. est i lege cõsiderare, penes quæ condones bonæ legis exigendæ sunt, & examinandæ. Est. n. lex & scripta forma quæ humanas actiones in debitū finē ducit: & p̄ ea mēsuræ & regulæ ad exemplar æternæ naturalisq; legis posita. Si autè cõsideret ut forma, ducēs in finē, necesse est ut talis sit, qualis ad eundē conducit finē, s̄m Philosophum. 2. Phisic. ferræ nãque talis est necessaria forma, qualis fuerit ad serandū aptissima. Si autè cõsideret ut regulæ & mēsuræ. det esse ad eternā & naturalem exp̄ssā. Finis autè humanæ legis ē hoĩum utilitas: ut ff. de leg. l. nulla, referet hoc est

Isido.

Arg. 1.

Arg. 3.

Arg. 4.

Conclusio respõsiua.

Arifto.

Legis omnes qualitates re-ducunt ad tres.

salus eorum, morumque suorum institutio ut tranquille & feliciter uiuant. Prima ergo bonae legis conditio ad legem spectat aeternam, quae fons est totius rectitudinis. Et hoc est quod ait Isid. religioni congruens nempe quae Deus colitur, qui primus statuendus est finis nostrarum actionum. Hoc enim ipsum & Plato 1. de legib. Secundo quod legi humanae tribuitur est in ordine ad naturalem, quae alterum est eius exemplar. Et hoc est quod illic subdit dicens. Quod disciplinae conueniat. Disciplina. n. (vt Plato. 2. Dialogo de legi docet) est pueroꝝ educatio, morumque nostrorum institutio. Idem ergo est disciplinae conuenire, quod regulam esse moribus componendis appositam. Quae quidem disciplina trahenda hominibus est secundum eorum naturam. Reflat ergo tertium respectu finis vt lex saluti incolumitatisque hominum proficiat. Vocatur enim hic salus, optima animi dispositio, quae ab ingruentibus affectionibus & morbis, qui nostra sunt calamitas, praeseruarum incolumes. Sic enim ait Paul. Nunc enim proprius est nostra salus quam credidimus. Ad has tres qualitates (vt auctor est. S. Thm.) reducitur aliarum numerus. Explicatius tamen oratorum more per illum depingitur legis figura & pulchritudo. Enimvero cum regula sit virtutum, quarum praemium est honor, nihil est legi antiquius, quam quod sit honesta. Et quia verus virtutis honor diuinitus experendus est, optimè quod dixerat, religioni congruens, honestatis verbo explicuit. Tamen si & hoc quoque eadem voce doceatur, vt ne sit turpis, videlicet, quae oculos & aures offendat: vti erant apud miseros illos Ethnicos ritus & leges suorum templorum. Videlicet lex Bacchanaliorum, quae crapula celebrabantur, & obscena hominum nuditate. Effet praeterea in honesta lex, quae ingenuos ac illustres magnates, eodem infami supplicio, quo latrones, puniret. Deinde, vt quae dixerat, discipline conueniens, declarare, quod ad legem naturae diximus pertinere, subiungit: iusta, Possibilis & ceteris in tribus enim humana disciplina posita est. Primum veritati sit adaequata, eius in ceteris lineam tenens in quo ratio iustitiae consistit. Quod si arguas nil esse honestum quod non sit iustum, & ideo esse si ultra neam repetitionem, honesta & iusta. Respondetur, si iustum vniuersaliter accipias

pro omni virtute, idem est quod honestum. Atque iustitia, spalis virtus, est pars, hoc est vna ex quatuor speciebus honesti, vt fuit Arist. ait Cic. 1. de Off. Est enim honestum id est moralis virtus, quae in quatuor diuiditur Cardinalis. Dicere ergo honesta & iusta, specificatio est generis per species. Sed dicitur humana disciplina in hoc consistit, quod sit in nostra facultate, amore, & vsu legis praescripta sequi. Et hoc est quod ait, possibile secundum naturam: hoc est secundum conditionem eorum, quibus lex ponitur. Sed ait, nomine ipso iustitiae includitur possibilitas: Nam quod impossibile est, iustitiam esse nequit. Respondetur, quod hoc etiam concessio necesse fuit deponere qualis sit possibilitas legis. Nempe quae sumi debet ex cuius in ingenio & condone: Vnde possibile hoc loco accipitur pro eo quod est non difficile. Bisariam enim Philoſophus. 1. de Caelo accipit ait impossibile. Vno modo simpliciter: & altero pro eo quod non bene & non facile factibile est. Debetque possibilitatis ratio pro personarum qualitate pensari, quum Isidorus naturam vocat. Non enim pueris & aetate nondum firmis, senio ve cõfectis eadem imperari exercitia debent, & laborum grauiamina, quae alijs firmioribus & validioribus. Neque tot ieiunia aut spiritalia officia sunt lege à secularibus exigenda, quot à religiosis monachis. Tertio requiruntur ad debitam disciplinam, vt lex sit omnibus eius constantis vestita. Circumstantiae autem sunt, tempus & locus. Et ideo ait secundum consuetudinem patris, loco & tempori conueniens. Nam cum rerum natura muni non possit, quae in diuersis regionibus diuersa fert hominum ingenia, & mores, & morbos, debent leges moribus regionis adaptari. Sunt enim Germani (vt verbi gratia dixerim) minus mortis timendi, ferique magis, & truces: & ideo inter illos nonnulla scelerum genera atrocissimis supplicis vindicantur, quae Hispanis non sunt praenimio eorum horrore congruentia. Ceteri vero quae sequuntur ad finem legis, humanam scilicet salutem spectant. Debet enim lex homines & à malo retrahere, & in bonum promouere. Propter orimum, dicitur necessaria, ad cauendum in comoda, & nocumtata quae peruerimur: per eum dicitur illis: Vtile autem est quod medium ad finem accommodat. Quare, necessarium in proposito non vsurpatur simpliciter, sed hoc pacto differt ab utili,

Explicatur sigillatim legis conditiones.

Lex honesta.

Iusta lex & possibilis.

Argumentum solutio.

Cicero.

Alter scrupulus.

Ratio.

Aristo.

Gemina accipio impossibile.

Lex debet esse loco & tempori congruens.

Lex necessaria, & ut illis.

Legum
multitu
do vitio
fa.

Isidor.

August.

vili, quod respectu sunt diuersorum esse
diuina. Vnde id maxime legiferi debent
considerare, ne legum multitudine subditos
obiurent: sed illis essent in contenti, quæ
sunt penitus necessaræ: non ipsa multitu
do sit statim impossibilis: Vnde illico effi
ciuntur veluti araneorum tela, quibus mu
ltæ arcentur, non leones. Legum in quâ
immodica turba hoc solum præstat, vt bo
ni & mites, qui legibus non indigent, circû
septi viuant, pernicaces autem & indomi
ti leges plures habeant, quas pessundat ad
suas; explendas libidines. Sed ad eundem
finem legis per quam maxime decens est,
vt nulla sit obcuritate obuoluta, ne ad cap
tandos ignorantes multicipula fiat, sed sit
visq; adeo manifesta, vt transgressorum ne
mo possit non eam intellexisse. Vnde eodẽ
titulo de legibus, & constitutione, legimus.
Leges sacratissimæ quæ constringunt homi
num vias, intelligi ab hominibus debent,
vt vniuersi præscripto earum manifestius
cognito, vel inlubita declinent, vel permis
sa sectentur. Vnde q; vt eundem legum fi
nem palam Isidorus indicaret, quasi om
niũ compendium concludit dicens. Nullo
privato commodo sed pro cõmuni ciuiũ
vtilitate cõscripta. Etenim vniuersi regem
ac tyrannum hac sola rone interest, quod
ille in cõde bonũ, hic aut in suum priuatum
cuncta refert, sic & inter legẽ bonã & malã
hoc idẽ est interstitium. At vero cum alijs
modis & respectibus leges possint pro pri
uato commodo conlitiuit, ille esset omniũ
pessimus ac pestilentissimus: si huc gratia
conderentur. Videlicet, vt vel transgresso
rum multis, vel dispensationum frequen
tia, legislatorum ararium dileret, aut
aulicorũ res augerentur. Optime ergo ait
1. ad lib. arb. Aug. quod lex iniusta non est
lex, & eleganter 2. de legib. C. Cõstat pro
fecto ad salutẽ ciuiũ, ciuitatumq; incolumi
tatem, vitamque hominum quietã & bea
tam, conditas esse leges, eosque qui primũ
eiusmodi scita sanxerunt populis ostendis
se ea se scripturos atq; laturos; quibus illi
scriptis susceptisq; honeste beateque viue
rent, quæq; ita cõposita, stataq; essent, eas
leges videlicet nominarunt. Ex quo intelli
gi par est, eos qui perniciofa & iniusta po
pulis iusta descripserint, cõtra fecerint
quã polliciti professiq; sint, quiduis potius
iulisse quam leges, vt perspicuum esse pos
sit, in ipso nomine legis interpretando inef

se vim & sententiam iusti, & iuris colendi
At quod opus est testibus? Lex, regula est,
regula autem nisi recta sit, suam non reti
net naturam, lex verò iniusta, obliqua est:
nihil ergo minus quã lex.

Primũ igitur, tertiuq; argumentum, per
ea quæ supra obiecimur, planè soluta sunt.
Ad secũdum autem respondetur Quod cõ
suetudo, antequam scripta sit, vim hêt legis
vt ff. de leg. l. d. uturna, & l. sed ea. ait. Iuri
conf. differi tamen à lege quæ reipublice
consensu scribitur. Dêr aut lex poni quæ cõ
patriæ consuetudine non pugnet: nisi con
suetudo abiectũ digna sit. Ad quattum ar
gumentũ, respondetur, quod cõ humanarũ
rerũ casus tantæ sint varietati subiecti, nul
latenus quæunt leges tanta constitui certi
tudine quin quq; sint ex æqua & bono in
terpretanda. Nã & lex ipsa naturalis de red
dendo deposito, deficit, dum ab eo petitur
nocere parat. pari modo lex quæ capite pu
nit homicidam, deficit, cum quis vxorem
occidit in adulterio deprehensam. Quæ p
pter (vt eodẽ citato loco ait Arist.) defectus
hmoi non sunt in lego, sed in rebus ipsis hu
mani, quarũ casus nequeunt certius com
prehendi. Quæ utique de causa appositissi
me lex comparatur regulæ Lesbie, Erat. n.
Insula vbi lapides præ sua intractabili du
ritie, nequibant eudendo quadrari, vt ada
ptarentur ad regulam. Et ideo vice versa
regula, quæ idcirco non ferrea sed plũbea
erat, flectebatur, vt gibbositati lapidis ada
ptaretur, quod sm regulæ curuitatẽ depre
henderetur in muro sedes, vel sterneretur
locus cui aptius inluderet. Vnde fit conse
quens, vt cum lex ob necessitatem ex æquo
& bono accommodatur rebus, illam Arist.
obliquitatem non tribuerit vitio, sed laudi
propter inconstantiam rerum humanarũ.
Sed ramen extra talem necessitatem
merito male audit regula Lesbia, puta
dum lex vel ad principum voluntatem in
flectitur, vel alias ob causas, non mores ad
legem collimantur, sed lex ad mbrum cor
ruptelam detorquetur.

ARTICVLVS III.

*Utrum conuenienter fidores qui illam se
quuntur, ciuiles leges itaque huma
nem diuidant.*

Tandem in hoc postremo gõnis arti
culo videndum est vtrũ diuisiones

Ad secũ
dum.

Ad quar
tum.

Aristot.

Lex sim
lis regu
læ.
Lesbia.

humani iuris convenienter fiant. Et arguitur à parte negativa: Ius humanum diuidunt tam Isidorus quam leges ciuiles, in ius gentium, & ciuile: vt patet dist. 1. & ff. de iustitia & iure. Vbi post ius naturale, quod contra humanum opponitur, subiicitur ius gentium, & ciuile. Ius autem gentium potius ad naturale pertinere videtur, quam ad ciuile: quandoquidem conclusio est naturalis iuris: quare Isidorus ipse qui dixerat, ius naturale est commune omnium nationum, subdit ius gentium, inde sic appellari, quod ipsos omnes ferè gentes vtuntur: ergo inepta est diuisio. Secundo arguitur. Fit alia legum diuisio: in leges sacerdotum, & militum, quæ quidem, sumitur ex diuersis officijs igitur cū penè innumera sint officia, opificiaq; Reipublicæ, in infinitum producenda esset illa diuisio. Tertio arguitur: ius ciuile diuiditur in Senatusconsultum, & plebiscita, & alia id genus: hæc autem tantum materialiter differre videntur vide licet, tanquam leges a pluribus vel paucioribus posite: non autem formali ratione iubendi: materialis vero diuisio non cadit sub arte, quia procedere potest in infinitum sicut si dicat leges Athenensium vel Lacedæmoniorum vel Romanorum: illa ergo nequaquam est artificiosa diuisio. Et eodem modo impugnatur partitio alia qua leges diuiduntur in Corneliam, Iuliam, Semproniam, & alias quæ à solis auctoribus fortitūtur diuersa nomina. Cū enim abiq; numero sint auctores, absque arte fit talis diuisio. In contrarium facit tum Isidorus, tum etiam legis prudentum auctoritas.

Questio præfens vnica conclusione dissoluitur, quæ est hæc: Ius humanum, vt id est fit quod lex humana, quadifariam ea arte diuiditur. Vnum quodque enim genus secundum id quod in eius ratione continetur per se diuiditur, & (quod aiunt) formaliter, non autem penes id quod sibi fortifecus accidit, sicut animal, quia in se continet animam, quæ ratione intrinseca, vel rationalis est, vel irrationalis, per se diuiditur in rationale & irrationale, non tamen in album & nigrum, sicut coloratum: in ratione autem legis humanæ, quatuor per se includuntur, ergo tot modis pot in species diuidi. Primum namq; quod legi humanæ per se cõpetit, est deriuatiu: vt art. 2. diximus) a iure diuino, idq; dupliciter cõtingit, scilicet & per modum naturalis illationis, & per

modum arbitrarie determinationis, igitur penes has differentias primum omnium distribuitur ius humanum, in ius gentium, & ciuile. Dicitur ius gentium, quod quid mortales ex principijs naturalibus per modum conclusionis ratiocinati sunt. Exempla sūt manifesta: Sciatuimus illud naturale principium. Vita humana in pace & tranquillitate sustentanda est, & cõsoluenda. Inde subsumpta altera premissa, quod natura corrupta in cõmuni viuens, neq; agros coleret diligenter, neque in pace viueret, gentes intulerunt diuidendas esse possessiones. Ex eodem itidem principio elicitur seruutis legem nam aliter seruari nequiverat hostis in bello. Rursus ex eodem principio, subiuncta altera præmissa, quod homines, ciuile animal, sustentare se nequeunt, nisi vicarijs se operis mutuo iuuent, intulerunt leges omnes venditionis, locationis, impignorationis, aliarumque commutationum, pactorum & conuentorum, vt hñ ff. de iust & iure. Ex hoc iure, quibus humana societas colligatur & sustinetur. Quidquid verò per modum determinationis generis per spem cõstitutum est, ius appellatur ciuile. Vnaqueque enim ciuitas, aut respublica sua sanxit particularia scita. Vt ex illo naturali principio, Deus sacrificijs colendus est, diuersa instituta sunt sacrificia, boni & aut caprorum, & (vt ait 5. Eth. Arist. ca. 7.) capti dijs, sed non duas oves mactare. Sæcriteria vero antiquæ legis diuinitus instituta sunt, & facta sanctum nostrum Eucharistia, ab ipso redemptore, qui factus est pro nobis hostia & sacrificium. Leges etiam (vt dicebamus) prænarum quibus diuersis malefactorum generibus diuersa sūt supplicia decreta ad ius ciuile pertinent. Itaq; ius naturale abiq; vlla ratiocinatione scriptum est in mentibus nostris, ius autem gentium naturali ratiocinatione, abiq; hominum cõuentu, & longo consilio inde elicitum, ius autem ciuile arbitratu hominum: in vno cõuentu cõciliū cõstitutū. Vñ Isidorus li. 5. c. 3. q. refertur dist. 1. Ius inquit, ciuile est, quod quilibet populus vel ciuitas sibi propriū diuina humanaq; causa cõstituit. Vnus hinc tibi oboritur scrupulus, rñso dignus. Consequens enim ex his fieri videtur, præcepta Decalogi esse de iure Gentium, quoniam quidem (vt supra visū est) ex principijs naturalibus cõclusiones eruantur. Consequens autem hoc falsum est, nam quantum ad radicem de iure naturæ censetur, quantum verò ad

Isidor.
Conclō
responsi
ua.
Ostendit
ur con-
clusio.

Discrī-
men in-
ter ius
natura-
le, gen-
tium, ac
ciuile.
Isidor.
Sciup-
lus.

explica-

explicationem & positionem, de iure Diuino, tum antiquo, tum et Evangelico. Ad hoc tamen respondeatur, quod ratione originis ois ius gentium dicitur de iure nature, licet ratione illationis ac positionis nuncupetur ius gentium, ob id quod nihil verat, si ante legem scriptam Decalogus censeretur posteriori modo iure gentium. Tamen si propter evidentiam proxima illationis, forsitan non fortiretur nomen nisi iuris nature. Nam est Decalogus adeo patet, ut principis naturalis iuris sit proximus. At vero quod caligante iam mortali mente, præcetera illo digito Dei in tabulis exarata sunt, nomen obtinuerunt diuini iuris. Non quod supra naturam sint, sed quia Deo auctore exposita. Per hæc sequitur argumentum primum. Ius gentium, sic non negatur quodam modo esse naturale, ut tamen ceterat ab illo differre per illationem: tunc præsertim dum longius conclusio à principis distat. Secunda cõditio humanæ legis est, ordo ad cõmune bonum. Et si hunc ordinem diuiditur respectu diuersorum officiorum ac ministrorum, qui egerias operas nauat cõmuni bono: ut est lex sacerdotum, qui religionis cultu consecretantur. Et leges militum, qui publici sunt custodes; legesque magistratum, qui iustitiæ administrandæ præficiuntur. Haud tamen inde fit consequens (ut secundo loco ante quodam arguebatur) multiplicandam esse hanc diuisionem ad opificum numerum qui sunt in republica. Nam alij non sunt publici eius ministri cõmuni bono deputati, sed particularibus necessitatibus inseruientes. Tertio conuenit legi humanæ ab illis institui, qui publica funguntur administratione reipublicæ: generis autem reipublicæ (ut supra iam secundum Aristotem in Polit. diximus) multæ sunt species. Alia enim est Aristocrazia, id est, optimarum principatus: quare leges quæ ab illis eduntur, nuncupantur Senatuum consulta: responsa prudentum &c. Secunda regiminis species est, Oligarchia, id est, paucorum diuitemque; & potentium principatus. Et si hoc sumitur ius prætorum, quod est dicitur honorarium. Tertium regimen est Democrazia, hoc est, popularis potentia: cuius leges dicuntur plebiscita. Aliud autem dicitur regimen tyrannicum, de qua specie propter eius corruptionem nullum sumitur legum nomen. Sed quartum regiminis institutum, est regnum. Et secundum hoc sumitur species legum, quæ dicuntur consti-

tutionem principum. De quibus extat titulus 1. lib. Digestorum Cuius prima lex est, Quod Principi placuit, legis habet vigorem. Aristotem autem ex his videtur aliud comminisci quod ei forsitan optimum iudicatum est. Et ex hoc (ut auctor est Isidorus) nata sunt leges, quas maiores natu simul cum plebeius ianxerunt. Et per hæc satisfactum est tertio argumento. Haud enim harum differentie legum ob numerum tantum legumlatorum discernuntur, immo ob species regiminis diuersas. Quocirca non est eadem ratio diuisionis legum in Romanas, Athenienses, Lacedæmones, &c. Hæc enim non specificæ, sed prorsus numerica est. Quantum, quod lex humana sua ratione includit, est componere humanos mores, diuersosque ad insultus cõpescere. Ex hac ergo parte sumitur diuisio legum in legem Iuliam de adulter. & Cornel. de iuca & Aquilia, & alias: quæ licet à suis autoribus nota traxerunt, tamen non solum hæc ratione discrepant (quod quarto argumento impugnabatur) sed per specificam actionum distantiam, de quibus late sunt. Restant ergo omnia argumenta soluta. Hæc autem satis dicta sunt ad exponendum iuris diuisiones. De quibus, præter loca citata, copiosa fit mentio, scilicet de orig. iuris.

QVÆSTIO VI.

DE POTESTATE LEGIS Humanæ.

S. Tho. 1. 2. quæst. 96.

ARTICVLVS I.

Virum lex humana in cõmuni debeat cõstitui.

Post legis humanæ necessitatem qualitateque & diuisiones, sequitur de eius potestate, & virtute. Et initio ab eius generalitate sumptum, quæritur primò, utrum debeat in cõmuni cõstitui? Et arguitur à Parte negatiua Primò ex Philosopho 5. Ethic. ca. vbi ait, de singulis etiam lege iuberi, ut sacra Braside facere, id quod distinguit contra ea quæ publicis decretis instituntur. Inde. n. colligitur, leges non in cõmuni, sed in singulari quoque poni. Secundò, leges sunt de actionibus nostris, quæ tamen in singulari fiunt, ergo deent in singulari fieri. Tertio lex est mensura nãrarum actionum, & mensura,

Aristor. Isidor.

Ad tertium arg.

Quarta cõditio legis humanæ. Ad quartum.

Argu. 1. partis negatiue. Aristor.

Argu. 2.

Argu. 3.